

SÜRDÜRÜLEBİLİRLİK KAPSAMINDA TERMAL OTEL İŞLETMELERİNDE ATIK YÖNETİMİ UYGULAMALARI: SANDIKLI ÖRNEĞİ

Ahmet BAYTOK¹

Elbeyi PELİT²

Faruk GÖKÇE³

Yusuf GÖKÇE⁴

ÖZ

Bu çalışmanın amacı otel işletmelerinde sürdürülebilirlik uygulamalarını ifade eden yeşil otel uygulamasının önemli bir parçasını oluşturan atık yönetiminin uygulanma düzeyini, eksikliklerini, yönetsel uygulamalar bağlamında termal oteller açısından örnek uygulamalar ile ortaya koymaktır. Araştırma kapsamında veriler, otel yöneticileri ile yapılandırılmış mülakat yöntemi ve araştırmanın gerçekleştirildiği termal otel işletmelerine yapılan ziyaretlerde atık yönetimi amaçlı var olan uygulamaların gözlemlenmesi yoluyla temin edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, işletmeler çevreye duyarlı atık yönetimi amaçlı uygulamaları kendi imkânları ve genel bilgileri doğrultusunda gerçekleştirmektedirler. Atık yönetimi kapsamında dikkate alınan temel hususlar, atıkların gruplandırılması, tehlikeli kimyasal atıklarının oluşumunun önlenmesine yönelik faaliyetlerdir. İlgili otel işletmelerinde yapılan gözlemler ve mülakatlar genel olarak değerlendirildiğinde, atıkların işletme içinde tekrar kullanımı ve geri dönüşümü konusunda yeterli çabanın olmadığı tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik, atık yönetimi, termal otel işletmeleri, Sandıklı.

WASTE MANAGEMENT PRACTICES IN THERMAL HOTEL ENTERPRISES IN THE SCOPE OF SUSTAINABILITY: A CASE OF SANDIKLI

ABSTRACT

The aim of this study, from the the point of thermal hotels' view, is to demonstrate the implementation level and shortcomings of waste management in the context of administrative practices, which constitute an important part of green hotel practices under the sustainable managment practices. The data in this study were obtained through the semi-structured interviews with thermal hotel managers and observing the implementation of existing waste management practices in thermal hotel enterprises where this research is conducted. According to the results of this study, thermal hotels perform environmentally sensitive waste management practices in accordance with their own capabilities and general knowledge. The main issues, taken into account under waste management, are identified as the categorization of wastes, and precautions aimed at preventing the formation of hazardous chemical waste. When the observations carried out at hotels and interviews are evaluated, it was determined that there was not enough effort to re-use the wastes within the hotel and to recycle.

Keywords: Sustainability, waste management, thermal hotel enterprises, Sandıklı.

DOI: 10.17823/gusb.221

¹ Doç.Dr.; Afyon Kocatepe Üniversitesi, Turizm Fakültesi, ahmetbaytok@aku.edu.tr

² Doç.Dr.; Afyon Kocatepe Üniversitesi, Turizm Fakültesi, elbeyipelit@aku.edu.tr

³ Afyon Kocatepe Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, farukgokce@hotmail.com

⁴ Afyon Kocatepe Üniversitesi, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi, ysfgokce@hotmail.com

GİRİŞ

Çevre dostu yaklaşımlar benimsemek ve tüm uygulamalarında çevreye duyarlılık ruhuna sahip bir işletme olmak, günümüz iş yaşamında çok popüler ve moda bir uygulamadır. Azaltmak (reduce), tekrar kullanmak (reuse) ve geri dönüşümünü sağlamak (recycle) olarak ifade edilen 3Rs uygulamaları yoluyla günümüz işletmeleri enerji tüketimini azaltma, atıklarını minimize etme ve tutumlu olmaya çalışmaktadırlar (Kasavana, 2008: 140). Bu durum varlıklarının devamı için kaynak kullanımında sürdürülebilirlik ilkelerini benimsemenin hayati rol oynadığı konaklama işletmeleri içinde geçerlidir. Konaklama işletmeleri aslında çoğunlukla küçük ölçekli ve tek tek değerlendirildiklerinde çevreye olumsuz etkisi diğer sektörlerin işletmelerine göre az olan işletmeler olarak görülürler. Ancak bütün olarak etkileri ele alındığında küresel kaynaklar üzerinde önemli etkisi olan işletmelerdir (Kirk, 1995; Kirk 1998; Teng vd. 2012). Konaklama işletmeleri faaliyetlerini gerçekleştirirken yüksek miktarda enerji ve su tüketen ve atık oluşturan işletmelerdir (Erdogan ve Baris, 2007: 604). Konaklama işletmelerinin çevresel etkilerinin % 75’i dayanıksız malların, enerji ve suların aşırı tüketiminden kaynaklanmakta bunları hava, su ve toprağa emisyon salınımı izlemektedir (Maria-Eugenia vd. 2010: 467).

Atık yönetimi konaklama işletmelerinin çevre dostu olma ve sürdürülebilirlik uygulamalarını destekleyen yönetsel uygulamalardan birisidir. Konaklama işletmeleri örneğin yiyecek ve içecek bölümünde en fazla atık oluşturan işletmelerdir. Parfitt v.d (2013), İngiltere’de yaptıkları araştırmaya göre konaklama işletmelerinde bir yılda atık hale gelen yiyecek miktarı 920.000 tondur. Bu atıkların % 75’i önlenemez atıklardır (Parfitt v.d 2013 Akt. Pirani ve Arafat, 2014: 328). Bu aynı zamanda büyük bir parasal kayıp anlamına gelmektedir. Çünkü atık olarak çöpe atılan yiyeceklerin satın alınma bedeli, depolanması, hazırlanması (pişirilmesi) maliyeti oluşmaktadır. Konaklama işletmeleri yiyecek ve içecek başta olmak üzere birçok malzemenin atık yönetimi uygulamaları ile israfını azaltabilir, tekrar kullanımını ve geri dönüşümünü sağlayarak hem ekonomik fayda sağlayabilir hem de çevreyi korumaya destek olabilir. Bu doğrultuda gerçekleştirilen bu çalışmanın amacı, otel işletmelerinde sürdürülebilirlik uygulamalarını ifade eden yeşil otel uygulamasının önemli bir parçasını oluşturan atık yönetiminin uygulanma düzeyini, eksikliklerini, yönetsel uygulamalar bağlamında termal oteller açısından durumunu örnek uygulamalar ile göstermektir.

I. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Turizmin temel üst yapı arz kaynağını oluşturan konaklama işletmelerinin varolmaları, gelişmeleri ve varlıklarını devam ettirebilmeleri, çoğunlukla destinasyonun doğal kaynaklarına bağlıdır (Bohdanowicz, 2005: 188; Kirk, 1995: 3). Ancak turizm amaçlı doğal kaynak kullanımının sadece ekonomik yaklaşımla gerçekleştirilmesi doğal kaynakların tahrip olmasına, bozulmasına ve çekicilik özelliğini kaybetmesine neden olmaktadır (Wood, 2002; Demir ve Çevirgen, 2006; Tuna, 2007). Bu doğrultuda sürdürülebilir turizm kapsamında çevrenin korunması ve çevre bilincinin

geliştirilmesi amacıyla sektör işletmelerinin (özellikle konaklama) çevreye olan olumlu katkılarının teşvik edilmesi ve özendirilmesi son dönemlerde en fazla önem kazanan konulardan birisidir. Bu amaçla dünyada hem uluslararası (ISO 14000, Eco-Management and Audit Scheme-EMAS, Leadership in Energy and Environmental Design - LEED) hem de ülkeler düzeyinde (Green Key, Green Seal, China Green Hotel, Green Mark,) sektör işletmelerine yönelik belli standart uygulamalar geliştirilmiş ve geliştirilmeye devam etmektedir. Konaklama işletmelerinde Çevre Yönetimi amaçlı oluşturulmuş sertifika programlarına bakıldığında temel olarak enerji yönetimi, su yönetimi, atık yönetiminin temel kriterler olarak belirlendiği ve çevre yönetiminin en önemli aşamaları olduğu görülmektedir (Teng vd. 2012). Otel işletmelerinin çevre yönetimi uygulamalarında atık yönetimi, önemli alanlardan birisidir (Radwan, Eleri ve Minoli, 2010 176). Atık yönetimi “ürün ve hazırlık süreci planlaması ile başlayan ve satın alma politikası, stok kontrolü ve üretim planlaması birleşimiyle devam eden, genelde ise tüm faaliyet aşamalarını etkileyen bir süreçtir”. Bu sürecin iyi planlanması otel işletmelerine sadece atık miktarının azaltılmasını sağlamaz aynı zamanda materyal, kaynak, enerji ve para tasarrufu sağlar (Kirk, 1996: 102). Otel işletmeleri farklı türlerde (cam, metal, kağıt, plastik, bez, ahşap, tehlikeli atıklar, organik atıklar, yağ atıkları) çok fazla atık oluşturan işletmelerdir. Tablo 1, otel işletmelerinde tehlikesiz ve tehlikeli atıklar ile kaynaklarını göstermektedir. Tablo incelendiğinde en çok atık oluşan bölümlerin yiyecek ve içecek bölümü, kat hizmetleri ve teknik servis olduğu görülmektedir.

Tablo 1. Otel işletmelerinde Tehlikesiz ve Tehlikeli Türlerde Atıklar

Tehlikesiz Atıklar		
Atığın Tipi	Bileşenleri	Kaynağı
Evsel Atıklar	Yiyecek/mutfak atıkları veya kirli kâğıtlar ve sarım rulolar, farklı malzemelerin karışımı rulolar	Otelin farklı bölümleri
Kartonlar	Paketleme	Otelin satın almaları ve diğer bölümler
Kağıt	Yazılı dokümanlar, broşürler, menüler, haritalar, dergiler, gazeteler	Yönetim, resepsiyon, misafir odaları, lokantalar
Plastik	Kutular, şişeler (tehlikeli madde içermeyen), evsel ürünler, değişik ürünler için tek kişilik porsiyonlama malzemeleri	Mutfak, lokantalar, barlar, misafir odaları, yönetim
Metal	Teneke kutular, soda kuruları, yiyecek konteynerleri, mayonez, domates konserve kutuları, reçel kapakları, alüminyum paketler	Mutfak, lokantalar, barlar, misafir odaları,
Cam	Şişeler, reçeller, küçük şişeler (flasks)	Mutfak, lokantalar, barlar, misafir odaları,
Bez	Masa örtüleri, yatak örtüleri, peçeteler, eşyalar, eski püskü eşyalar	Mutfak, lokantalar, barlar, banyolar, misafir odaları,
Ahşap	Ahşap paketler, paletler	Satın alma
Organik atıklar	Meyve ve sebze kabukları, çiçekler ve bitkiler, otlar, dallar ve yapraklar	Mutfak, lokantalar, barlar, misafir odaları, bahçeler
Tehlikeli Atıklar		
Bileşenleri		Kaynağı
Kızartma yağları		Mutfak, lokanta
Mineral yağlar		Teknik servis

Solvent kalıntıları	Teknik servis
Parlayıcı materyaller (gaz ve petrol türevleri)	Mutfak, bahçe, Teknik servis
Suni gübre ve kimyasallar (böcek, mantar, bitki ilaçları)	Bahçe
Temizleme kimyasalları	Teknik servis
Mürekkep kartuşları	Yönetim
Disketler ve CD'ler	Yönetim, misafir odaları
Piller	Teknik servis, yönetim, misafir odaları
Temizleme kimyasalları ve kuru temizlemede kullanılan solvent	Çamaşırhane
Floresan, neon ve uzun ömürlü lambalar	Teknik servis

Kaynak: Pirani ve Arafat, 2014: 31-322.

Otellerde her müşterisi günlük ortalama olarak yaklaşık 1 kg. atık oluşturmaktadır (Pirani ve Arafat, 2014: 320). Bu durum çevre yönetimi uygulamalarına göre farklılık göstermektedir. Örneğin Hindistan’da yapılan bir çalışmada bir oda başına ortaya çıkan atık 1.80 kg. olarak bulunmuştur (Wani ve Shah, 2013: 59). Amerika’da yapılan araştırmalar, otellerin oda başına 30 pound (1 pound= 453 gr) atık üretebildiklerini ortaya koymuştur (Hotels&Resorts, 2008). Otel işletmelerinde atık oluşumu; otelin tipi, misafir özellikleri, misafir ve çalışan aktiviteleri ve doluluk oranına göre değişim gösterir (Pirani ve Arafat, 2014: 322).Ancak atık oluşumu konusunda esas ilgi çekici olan iyi uygulanacak geri dönüşüm programı ile oluşan bu atıkların % 80’inin geri kazanılabilir olmasıdır (Hotels&Resorts, 2008). Hong Kong’taki atık yönetimi uygulamaları üzerine araştırma yapan Chan ve Lam (2001:378-380), araştırmalarında otel odalarında oluşan plastik atık miktarının oda başına 0.594 kg. olduğunu ve 1986 yılında 15.953 ton olan toplam oda atık miktarının 1996 yılında 31.605 tona yükseldiğini, lokantalarda her kuver başına atık miktarının 0.752 kg. olduğunu 1986 yılında 18.859 ton olan atık miktarının 1993 yılında en yüksek atık miktarı olarak 24.191 tona ulaştığını bulmuşlardır. 1986 -1996 yılları arasındaki dönemde otellerin ortaya çıkardığı toplam atık miktarının 34.811 tondan, 53.070 tona yükseldiğini belirten araştırmacılar bu atığın parasal değerinin ise 1986 yılında 9.36 milyon dolar iken on yılın sonunda 31.31 milyon dolara yükseldiğine dikkat çekmektedirler. İlgili araştırma verileri atık yönetiminin hem çevresel hem de finansal açıdan ne kadar büyük sonuçlar doğurduğunun göstergesidir. Özellikle belirtilen zaman diliminde söz konusu bu atık miktarındaki artış göz önüne alındığında, günümüzde bu olgunun ne kadar önemli olduğu ve üzerinde durulması gereken bir çevresel, yaşamsal tehdit olduğu anlaşılacaktır.

Atık yönetimi uygulamaları ancak turizm işletmeleri, yerel ve ulusal hükümet politikaları ve yasal düzenlemelerinin ortak çabaları ile başarılı bir şekilde uygulanabilir (UNEP, 2003). Örneğin Shanklin, Petrillose ve Pettay (1991: 65), işletmenin coğrafi konumunun atık yönetimi amaçlı hangi geri dönüşüm programının oluşturulması, geri dönüştürülecek materyallerin tipi ve programın başarısını doğrudan etkilediğini belirtmektedirler. Ayrıca araştırmacıların araştırmasındaki katılımcılar başarılı bir geri dönüşüm programında geri alma merkezleri, atık yönetimi taraflarının (toplayan ve geri alan işletme) geri dönüşüm programına katılıma istekli olmaları ve etkili çalışan eğitim programı oluşturmanın başarıda belirleyici olduğuna dikkat çektiğini vurgulamaktadırlar. Atık yönetimi

uygulamalarında en etkili ve en ekonomik yöntem atık önlemedir. Atık önleme ürünlerin satın alınma aşamasında başlamalıdır (United Nations Environment Programme-UNEP, 2003; The Georgia Hospitality Environmental Partnership-GHEP, 1996). Birleşmiş Milletler Çevre Programı (UNEP) tarafından otel ve yiyecek içecek işletmelerine yönelik hazırlanan kılavuz’da atıkların azaltılması için öneriler konaklama, yeme içme, açık alanlar ve yönetim ofisleri altında gruplandırılmakta ve yeşil satın alma ilkelerine göre satın almaların gerçekleştirilmesi önerilmektedir. Kılavuzda katı atık yönetimi yöntemleri kapsamında öncelikle atık denetimi önerilmekte ve bunun iki aşamalı olarak gerçekleştirilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Birinci aşamada işletme tarafından üretilen katı atığın miktarı belirlenmekte, ikinci aşamada ise geri dönüştürülebilir ve geri kullanılabilirlik oranları belirlenmektedir. Katı atık yöntemleri olarak tekrar kullanma (reuse), geri dönüştürme (recycling) ve geri kazanım (recovery) ve bunların gerçekleştirilebilmesi için nelere dikkat edilmesi gerektiği konusunda bilgiler yer almaktadır. Örneğin eğer kağıt ve yiyecek atıkları birbirinden ayrılmaz ve aynı yerde biriktirilirse ne kağıt geri dönüşüme gönderilebilir, ne de yiyecek atıkları hayvan besleme amaçlı tekrar kullanılabilir veya doğal gübre (compost) yoluyla geri kazanılabilir (UNEP, 2003). Bu nedenle atık yönetimi uygulamaları diğer paydaşlar ile işbirliği ve işletme içi üst yönetimin desteği ve çalışanların katılımı ile yürütülmeli ve bir sosyal sorumluluk anlayışı ile ele alınmalıdır.

II. ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu çalışmanın amacı otel işletmelerinde sürdürülebilirlik uygulamalarını ifade eden yeşil otel uygulamasının önemli bir parçasını oluşturan atık yönetiminin uygulanma düzeyini, eksikliklerini, yönetsel uygulamalar bağlamında termal oteller açısından durumunu örnek uygulamalar ile göstermektir. Araştırma konusunun altyapısını oluşturan yeşil otel uygulaması ile ilgili batı literatüründe yapılmış çalışmalar bulunmakla birlikte, ülkemizde ilgili alanda yapılmış çalışmalar sınırlı sayıda bulunmaktadır. Bu doğrultuda çalışmanın termal konaklama işletmelerinde yapılması ile hem çevre dostu uygulamalara dikkat çekilmiş hem de çevre dostu uygulamaların yönetsel açıdan uygulanma düzeyi ortaya konulmuş ve duyarlılıklar tespit edilmiş olacaktır. Araştırma, bir örnek olay çalışması olduğu için elde edilen verilerin genelleştirilmesi güç olmakla birlikte çalışma ile elde edilecek veriler doğrultusunda, diğer termal işletmelerde (farklı bölgeler ve sınıflarda) ve farklı işletme türleri ile termal işletmeler arasında gelecekte yapılacak çalışmalar için bir ön çalışma olması bakımından önemlidir.

III. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırma kapsamındaki veriler literatürde yer alan uygulamalar ve Kültür ve Turizm Bakanlığının Çevreye Duyarlı Konaklama Tesisi (Yeşil Yıldız) kriterlerindeki atık yönetimi bölümü dikkate alınarak oluşturulmuş yarı yapılandırılmış görüşme sorularının işletme yöneticileriyle, işletmeler ziyaret edilerek elde edilmiştir. Araştırma alanı olarak önemli bir termal turizm

destinasyonu olan Afyonkarahisar'ın Sandıklı ilçesindeki termal otel işletmeleri seçilmiştir. Araştırmada bu bölgenin seçilmesindeki temel etkenler, özellikle Afyonkarahisar'ın termal otel işletmeciliği başta olmak üzere ülkemizin önemli turizm potansiyelini barındırması ve bu doğrultuda da Sandıklı'nın bu potansiyelde Afyonkarahisar'ın en önemli ilçesi konumunda bulunmasından kaynaklanmaktadır. Böylelikle özellikle Afyonkarahisar merkezde faaliyet gösteren termal otel işletmelerinin yavaş yavaş Kültür ve Turizm Bakanlığı'nın uygulaması olan "Yeşil Yıldız" uygulamasına geçmiş olmaları (belgesi almış olmaları), bunun aksine Sandıklı'daki otel işletmelerinde henüz böyle bir girişimin olmaması, hem bu konudaki mevcut durumun ölçülmesi, hem de yeşil yıldız alma noktasında söz konusu işletmelerin teşvik edilmesi noktasında önerilerin geliştirilmesi de araştırmanın bu bölgede gerçekleştirilmesinin nedenleri arasındadır. Yine, Sandıklı bölgesindeki otel işletmeleri üzerinde böyle bir araştırmanın daha önce gerçekleştirilmemiş olması ve araştırmacıların Afyonkarahisar'da ikamet etmeleri özellikle otel işletmeleri yöneticileri ile veri toplama/görüşme noktasında kolaylıklar sağlayacağı hususu da bu bölgenin araştırma alanı olarak seçilmesinde etkili olan nedenler arasındadır. Bu doğrultuda Sandıklı'da bulunan iki adet Bakanlık Belgeli beş yıldızlı otel işletmesi araştırmanın uygulama alanlarını oluşturmaktadır.

Araştırma kapsamında veriler, otel yöneticileri ile yarı yapılandırılmış mülakat yöntemi ile elde edilmiştir. Söz konusu mülakatlar öncesi ilgili otellerde yönetici/sorumlu olarak çalışan kişilerle önceden alınan randevu doğrultusunda toplantı ayarlanmış ve oteller ziyaret edilerek, otelin tüm yönetim kademelerindeki sorumluların (her otelde en az 6 yönetici) katılımıyla bir toplantıda yüz yüze görüşme yapılarak, konu hakkında oteller hakkındaki uygulamaların neler olduğu sorulmuş ve cevaplar kayıt altına alınarak yorumlanmıştır. Ayrıca ilgili otel yöneticilerinden alınan izin doğrultusunda işletmelere yapılan ziyaretlerde atık yönetimi amaçlı var olan uygulamaların gözlemlenmesi olanağı da bulunmuştur. Elde edilen veriler, araştırmanın amacı doğrultusunda, konuyla ilgili örnek uygulamalar ve literatür bilgileri doğrultusunda yorumlanarak öneriler geliştirilmiştir.

IV. BULGULAR

İşletmelere yönelik atık yönetimi amaçlı ne tür uygulamalar gerçekleştirdiklerini tespit amaçlı yapılan çalışmalara ait bulgular dört başlık altında sunulmuştur. Öncelikle ilgili işletmelerde çevre yönetimi amaçlı gerçekleştirilen genel uygulamaların neler olduğu ortaya konulmuş, daha sonra atık yönetimi kapsamında gerçekleştirilen uygulamalar atıkları azaltma, atıkların tekrar kullanımını sağlama ve atıkların geri dönüşümü amaçlı yapılan uygulamalar olarak ortaya konulmaya çalışılmıştır. Türkiye'de otel işletmelerinde çevre yönetimi kapsamında Çevreye Duyarlı Konaklama Tesisi (Yeşil Yıldız) uygulaması bulunmaktadır. Araştırma kapsamında incelenen otel işletmeleri yeşil yıldız belgesi sahibi değildir.

A. Otellerde Atık Yönetimi Uygulamaları

Önceki bölümde de vurgulandığı gibi ilgili işletmeler, yeşil yıldız belgesine sahip olmayan işletmelerdir. Bununla birlikte işletmelerin çevre yönetim planları bulunmaktadır. Bu kapsamda işletmelerde su tüketimi, ısıtma ve soğutma ve enerji tüketimi, kimyasalların kullanımlarının izlenmesi ile ilgili veriler düzenli olarak toplanmakta ve takip edilmektedir. Ancak işletmelerin atık yönetimine ait verileri konaklama yapan misafir sayısına göre toplanmamaktadır. (Bu araştırma amaçlı atık yönetimine ait verilerin analizinde miktar ve parasal değer amaçlı değerlendirme yapmayı güçleştirmektedir.) Araştırma yapılan işletmelerden bir tanesinin TSE belgesi, Pis Su Arıtma Belgesi çevre yönetim sertifikası bulunmaktadır. Diğer işletme ise çevre yönetimi sertifikası alma konusunda girişimlerinin yasal prosedürler düzeyinde devam ettiğini belirtmektedir. İşletmelerde misafir odalarında misafirleri çevreye duyarlılık konusunda bilgilendirme amaçlı uyarılar (atıkların ayrıştırılması amaçlı) bulunmamaktadır. Dezenfektanların sadece hijyen gerekliliği halinde kullanılması durumu her iki işletmede de uygulanmamaktadır. İşletmede oluşan atık suların iyileştirilmesi amaçlı arıtma tesisi yapılanması sadece bir işletmede bulunmaktadır. Ancak ilgili işletme su arıtma işleminden sonra arıtılmış suyu (bahçe sulama vb.) amaçlı kullanmamakta sadece arıtarak sisteme vermektedir. Bunun temel sebebi olarak tesisin ilk yapım aşamasında bu durum düşünülmediği için artırılmış suyun kullanılabilmesi için yeni inşaat çalışmalarının gerekliliği ve bunun maliyetinin yüksekliği sebep olarak ifade edilmektedir. Her iki işletmede de bahçe düzenlemesi organik esaslara göre gerçekleştirilmektedir. İşletmelerin atık yönetimi kapsamında yönetsel uygulama olarak dikkat ettikleri bir diğer husus işletmelerde kullanılan tuvalet kâğıtlarının ve ofis kâğıtlarının çevreye duyarlı tip kâğıtlardan seçmeleridir. Atık yönetimi kapsamında her iki işletmede de atıklar türlerine göre toplanarak, kapalı bir alanda konteynerlerde koruma altına alınmaktadır. İşletmelerde temizlik maddeleri ve kimyasallar otomatik sistemle dağıtılıyor ve kullanımı sağlanıyor. İşletmeler atık yönetimi uygulamaları kapsamında çevre dostu kimyasallar kullanmaya özen gösteriyor ve solventler, kireç çözücü asitler ve lavabo açıcılar gibi tehlikeli kimyasalların kullanımı en az düzeyde tutuluyor.

B. Atık Azaltma

Her iki işletmede de genel duş ve tuvaletlerde ve ortak alanlarda tek kullanımlık malzeme(şampuan, sabun, duş bonesi, bardak, tabak vb.) kullanılmamaktadır. Benzer şekilde işletmelerde atık azaltmada tek kullanımlık (tereyağ, reçel, bal, peynir vb.) yiyecekler de kullanılmamaktadır. Atıkları azaltma amaçlı her iki tesiste idari işlerde kağıt kullanımını en aza indirme amaçlı elektronik yazışma, fatura ve adisyon sistemleri bulunmaktadır. Her iki işletme özellikle temiz suların kirlenmesinde çok etkili olan ve doğaya zarar veren mutfak yağlarının toplanmasına özel önem göstermektedirler. Her iki işletmeninde dikkat ettiği bir diğer husus yağ tutucuların sert kimyasallar kullanılmadan sıklıkla temizlenmesidir. İşletmelerde çamaşırhane,

bulaşıkhaneye ve diğer mekânlarda kullanılan temizlik kimyasalları büyük kaplarla (bidonlar) alınmaktadır.

C. Atıkların Tekrar Kullanımı

Mutfak bölümünde kalan sağlıklı yiyecekler her iki işletmede de personele verilmektedir. Ayrıca işletmelerden biri artan sağlıklı yiyeceklerin hayır kurumlarına verilmesini sağlamaktadır. Otelde faaliyet süreçleri esnasında oluşan atıkların tekrar kullanımı amaçlı (plastik, kâğıt ve cam) ayrımı personel tarafından yapılmaktadır. Kullanılmış malzemelerin satışı veya hayır kurumlarına bağışı yapılmamaktadır. İşletmelerde özellikle mutfakta oluşan organik atıkların ayrıştırılmaları yapılmakla birlikte bunların kompost veya biogaz amaçlı değerlendirilmesi yapılmamaktadır. Bu noktada işletme yöneticilerinin temel beklentileri yerel idarenin bu konuda öncelik alması ve bu uygulamayı gerçekleştirmeleridir.

D. Atıkların Geri Dönüşümü

Atıkların geri dönüşümünü sağlama amaçlı müşterilerin atıkları ayırabilmeleri için tesisin uygun yerlerine yeterli kutu ve bidon sağlama uygulaması sadece bir işletmede kullanılmaktadır. Her iki işletmede de personel tarafından zararlı atıkların diğerlerinden ayrılması sağlanmaktadır. İşletmelerin her ikisi de bu amaçla bir işletme ile sözleşmeli olarak çalışarak, ilgili işletme vasıtasıyla otelde oluşan geri dönüştürülebilir atıkların (mutfak yağlarının) değerlendirilmesine destek olmakta ve aynı zamanda atık azaltımını sağlamaktadır. İşletmelerden sadece bir tanesi çamaşırhane, bulaşıkhaneye ve diğer mekânlarda kullanılan temizlik kimyasallarının boş kaplarını satın aldığı işletmeye geri vermektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Turizm işletmelerinin büyük bir kısmının ölçeği küçük olsa da toplam olarak değerlendirildiklerinde ortaya çıkardıkları atık miktarı binlerce ton olabilmektedir. Bu atıkların oluşumu çevreye zarar vermenin yanında işletmelerin maddi yönden kayba uğramalarına da neden olmaktadır. Daha önceki kısımlarda vurgulandığı gibi otel işletmelerinde oluşan atıkların % 80'i geri kazanımı mümkün olan atıklardır. Bu nedenle atıkları azaltma, geri dönüştürme ve tekrar kullanma amaçlı geliştirilen atık yönetimi yöntemlerinin işletmeler tarafından kullanılması günümüz koşullarında kaçınılmaz bir zorunluluktur. Bu uygulamaları benimsemek sürdürülebilirlik kapsamında işletmelerin sosyal sorumluluklarından birisidir. Çevreye duyarlı politikaları benimsemek, işletmelere hem marka prestiji hem de bilinçlenen müşterilerin tercihlerinde öncelikli olma fırsatı sunacaktır. Hükümetlerin ve yerel idarelerin çevreye yönelik politikaları, kanunları ve diğer yasal düzenlemeleri bu hususta işletmelerin duyarlılıklarını arttırmada önemli bir yaptırım olacaktır. Ancak kamu

idaresinin aynı zamanda işletmelere yol gösterici ve destekleyici eylemlerde bulunması, çevreye duyarlı uygulamaların otel işletmeleri tarafından benimsenmesinde kolaylıklar sağlayacaktır.

Bu temel bilgiler doğrultusunda çevreye duyarlı konaklama tesisi belgesi olmayan, ancak Kültür ve Turizm Bakanlığında belgeli beş yıldızlı termal konaklama işletmelerinde atık yönetimi kapsamında tespiti yapılan mevcut var olan uygulamalar değerlendirildiğinde ortaya çıkan genel sonuçlar maddeler halinde şu şekil sıralanabilir.

- Atık yönetimi temel bir işletme politikası olarak değerlendirilmemektedir. Atıkların istatistikî kayıtlarının tutulmaması bunun en önemli göstergesidir.
- İşletmeler çevreye duyarlı atık yönetimi amaçlı uygulamaları kendi imkânları ve genel bilgileri doğrultusunda gerçekleştirmektedirler.
- Atık yönetimi kapsamında dikkate alınan temel hususlar, atıkların gruplandırılması ve tehlikeli kimyasal atıklarının oluşumunun önlenmesidir.
- Atıkların tekrar kullanımı ve geri dönüşümü konusunda işletme içi değerlendirme amaçlı yeterli çaba bulunmamaktadır.
- İşletmelerde uygulanan geri dönüşüm programları uluslararası standartlar ve uygulamalar dikkate alındığında yetersizdir.
- İşletmelerde işgörenler ve misafirlere yönelik sistematik bir atık yönetimi bilincinin kazandırılmadığı görülmektedir.
- Atık yönetiminin finansal açıdan oluşturduğu kayıpların izlenmediği görülmektedir. Oysa önceki örnekler bu bilgilerin tespitinin yapılması durumunda atık yönetiminin işletme yönetimleri tarafından daha ciddi ele alınacağına ispatıdır.

Ortaya çıkan temel veriler bazı bilgilerin eksiklikleri nedeniyle yeterli düzeyde sağlıklı değerlendirme yapmayı zorlaştırır da mevcut durumun ortaya koyduğu bilgiler doğrultusunda aşağıdaki temel önerilerde bulunulabilir.

- Otel işletmelerinde çevreye duyarlılığı sağlamada temel görev, hükümetlerin bazı çevre dostu uygulamaları tüm işletmeler için standart hale getirecek düzenlemeleri yapmasıdır.
- İşletme yöneticilerinin ve işgörenlerinin konu hakkında bilinçlendirilmesi ve bu amaçlı eğitimler verilmesi gerekmektedir.
- Turistlerin tüketici olarak bilinçlendirilmesi ve duyarlılıklarının artırılması bir diğer önemli konudur. Bunun sağlanmasına bağlı olarak işletme tercihlerinde çevreye duyarlılık önem kazanırsa bu, doğrudan işletmelerin yönetsel stratejilerini bu yönde değiştirmelerini sağlayacaktır.
- Yerel yönetimler sadece otellerin çöplerini toplamayı gerçekleştiren sorumlular değildir. Oluşan atıkların hangi amaçla değerlendirileceğini kıyaslama ile tespit etmeli ve bunun çözümünü ortaya koymalıdır. Bu amaçlı değerlendirmeler sonucunda ortaya koyacakları çözümlere otel işletmeleri destek verecektir.

- Atık yönetiminin birinci önceliği atığın oluşumunu engellemektir. Bunun belirleyicisi satın almadır. Uygun malzemenin uygun miktarda alınması ve depolanması, özellikle mutfakta ortaya çıkan birçok atığın oluşumunu ortadan kaldıracaktır. Bu doğrultuda atık yönetimi, satın almanın da önemli bir görevi olmalıdır.

- Çevre dostu ürünler ve ambalajların üretiminin yaygınlaştırılması ve tedarikçi ile otel arasındaki ilişkide hizmet sağlayıcıların özellikle boş kapları, kartonları, paletleri vb. geri alması, tekrar kullanım ve geri dönüşümün önemli bir kriteridir. Bu amaçlı uygulamaların politikalar ile teşvik edilmesi gerekmektedir.

Bu temel öneriler doğrultusunda belirtilen uygulamalar; kamu örgütlenmeleri, otel işletmeleri, turistler ve işgörenler tarafından benimsendiğinde sürdürülebilirlik kapsamında doğanın korunması anlamında faydalar sağlanacak, aynı zamanda ilgili taraflar çeşitli kazanımlar elde edeceklerdir.

KAYNAKÇA

- BOHDANOWICZ, Paulina (2005), “European Hoteliers’ Environmental Attitudes Greening the Business”, *Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly*, May, 46 (2), pp. 188-204.
- CHAN, Wilco W. - Joseph LAM (2001), “Environmental Accounting of Municipal Solid Waste Originating from Rooms and Restaurants in the Hong Kong Hotel Industry”, *Journal of Hospitality&Tourism Research*, 25(4). 371-385.
- DEMİR, Cengiz - Aydın ÇEVİRGEN (2006), *Ekoturizm Yönetimi*, Ankara: Nobel Yayın.
- ERDOĞAN, Nazmiye - Emin BARIS (2007). “Environmental Protection Programs and Conservation Practises of Hotels in Ankara, Turkey”, *Tourism Management*, 28, pp, 604-614.
- GHEP; (1996), *Waste Reduction in Hotels and Motels, A Guide for Hotel and Motel Managers*, <http://infohouse.p2ric.org/ref/04/03266.pdf>, (15.03.2015).
- HOTELS & RESORTS; (2008), Green&Sustainability, Hotels& Resorts, s.150.
- KASAVANA, Michael L; (2008), *Green Hospitality, Hospitality Upgrade, Summer*, 140-146, http://www.hospitalityupgrade.com/_files/File_Articles/HUSum08_Kasavana_GreenHospitality.pdf, (20.03.2015).
- KIRK, David; (1995), “Environmental Management in Hotels”, *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 7(6), pp. 3-8.
- KIRK, David; (1996), *Environmental Management For Hotels, A Student’s Book*, Butterworth-Heinemann: Oxford.
- KIRK, David; (1998), “Attitudes to Environmental Management Held by a Group Hotel Managers in Edinburg”, *Hospitality Management*, 17, pp. 33-47.

-
- MARIA-EUGENIA, Ruiz-Molina - Irene GIL-SAURA - Beatriz MOLINER-VELAZQUES (2010), “Good Environmental Practices for Hospitality and Tourism: The Role of Information and Communication Technologies”, *Management of Environmental Quality: An International Journal*, 21(4), 464-476.
- PARFITT, J., EATHERLEY, D., HAWKINS, R., BROWSE, G. (2013). “Waste In The UK Hospitality and Food Service Sector (Technical Report No: HFS001 – 00 6)”. *Waste and Resources Action Programme (WRAP)*, UK. Akt. PIRANI, Sanaa, I. – Hassan A. ARAFAT (2014), “Solid Waste Management in the Hospitality” Industry: AReview, *Journal of Environmental Management*, 146, pp. 320-336.
- PIRANI, Sanaa, I. - Hassan. A. ARAFAT (2014), “Solid Waste Management in the Hospitality” Industry: AReview, *Journal of Environmental Management*, 146, pp. 320-336.
- RADWAN, Hatem, R.I. - Jones ELERİ - Dino MİNOLİ (2010), “Managing Solid Waste in Small Hotels”, *Journal of SustainableTourism*, 18 (2), pp. 175-190.
- SHANKLIN, Carol W. - Michael J. PETRILLOSE - Amy PETTAY (1991), “Solid Waste Management in Selected Hotel Chains and Individual Properties”, *Hospitality Research Journal*, 15(1), pp. 59-74.
- TENG, Chih Ching - Jeou Shyan HORNG - MengLei HU (Monica) - Liang Han CHIEN - Ying-Chun SHEN (2012), “Developing Energy Conservation and Carbon Reduction Indicators for The Hotel Industry in Taiwan”, *International Journal of Hospitality Management*, 31, pp. 199-208.
- TUNA, Muammer (2007), *Turizm, Çevre ve Toplum*, Ankara: Detay Yayıncılık.
- UNEP; (2003), *A Manual for Water and Waste Management: When theTourism Industry Can Do to Improve Its Performance*, Paris.
- WANI, Muzafar Ahmad - Shamim Ahmad SHAH (2013), “Magnitude of Seasonal Variations of Solid Waste Generation in Tourist Accomodation of Dal Lake”, *International Journal of Environmental Science*, 2(1), pp. 57-62.
- WOOD, Megan Epler (2002), *Ecotourism: Principles, Practices&Policies for Sustainability*, United Nations Publication, UNEP.